

BEŞİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN OKUDUĞUNU ANLAMA KAZANIMLARIYLA İLGİLİ BİLİŞSEL BECERİLERE ULAŞMA DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Ömer ÇİFTÇİ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Van.

Mehmet Akif ÇEÇEN

İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Malatya.

Özet

Bu araştırmada, İlköğretim 1-5.Sınıflar Türkçe Öğretim Programında ilköğretim 5. sınıf öğrencileriyle ilgili okuduğunu anlama kazanımlarının Bloom taksonomisindeki bilişsel becerilere dağılımına ve ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin bir bütün olarak cinsiyetlerine ve sosyoekonomik durumlarına göre bilişsel becerilere ulaşma düzeylerine bakılmıştır. Örneklemi, Ankara ili merkez ilçelerinde öğrenim gören beşinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Türkçe öğretim programındaki okuduğunu anlama kazanımları 43'ten 34'e düşürülmüş ve bilişsel becerilere göre tasnif edilmiştir. Uygulama sonucunda öğrencilerin başarı düzeyleri % 75 ile % 90,57 arasında bulunmuştur. Cinsiyete göre kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha başarılı oldukları tespit edilmiştir. Sosyoekonomik düzeyde ise başarı sıralaması üst sosyoekonomik, orta sosyoekonomik ve alt sosyoekonomik düzey şeklinde bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Okuma, anlama, kazanımlar, bilişsel beceriler

ANALYSING COGNITIVE SKILL LEVELS OF THE FIFTH CLASS STUDENTS ABOUT ACQUISITION OF UNDERSTANDING OF READING

Abstract

In this research, the acquisition of understanding of reading for fifth class students of primary school and its distribution at taxonomy were analysed. Besides, the fifth class students of primary school were observed in reaching cognitive skills according to sexes and their socio-economic levels. Samples of the study were formed by fifth class student in central towns of Ankara. The number of the acquisitions was reduced from 43 to 34 and was classified according to cognitive skills. After application the students' success levels have been between % 75 and % 90;57. It has also been found that girls have been more successful than boys. The grading level of socio-economic groups appeared to be upper socio-economic, middle socio-economic and lower socio-economic.

Keywords: Reading, comprehension, acquisitions, cognitive skills

1. Giriş

Eğitimin amacı, öğrencilere yeni davranışlar kazandırmaktır. Bu davranışlar yaş ve sınıf seviyesine göre farklılık gösterir. İlköğretimin ilk yıllarında alt basamaktaki bilişsel beceriler hedef alınırken yaş ve seviyenin ilerlemesiyle birlikte üst bilişsel becerilerin kazanılması hedeflenir.

Eğitimin amacına ulaşması için öğretim programları oluşturulur ve bu öğretim programlarına göre hareket edilir. İlköğretim 1-5.Sınıflar Türkçe Öğretim Programının amacı öğrencilere zihinsel gelişimlerine uygun olarak anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme gibi zihinsel becerileri kazandırmaktır.

Programın bir başka amacı ise “Öğrencilerin öğrenme alanlarındaki gelişimleriyle bağlantılı, yatay olarak bir yılın sonunda, dikey olarak da beşinci sınıfın sonunda kazanacakları ve hayat boyu kullanacakları üst beceriler dediğimiz temel becerileri kazandırmaktır. Türkçe Dersi Öğretim Programı, içerdiği kazanımlarla bu üst becerilerin gelişmesini sağlayacaktır.” (1).

Kazanımlar, öğrencilerin eğitim süreci boyunca edinecekleri bilgi ve becerileri kapsamaktadır. Bu nedenle öğrencilerin öğrenme alanlarındaki gelişmeleri, kazanımların edinilmesine bağlıdır. “Kazanımlar, programda öğrencilerin gelişim düzeyine ve öğrenme alanının özelliğine göre birinci sınıftan beşinci sınıfa doğru artırılarak verilmiştir.” (1).

İlköğretim 1-5.Sınıflar Türkçe Öğretim Programında diğer dil becerileri gibi okuduğunu anlamayla ilgili kazanımlara da yer verilmiştir. Her sınıfın kendileri için belirlenen bu kazanımlara ulaşması önemli bir hedef hâlini almıştır. Bu kazanımlara ulaşan öğrenci okuduğunu anlama kabiliyetini kazanmış demektir. Öğrenciler bu kazanımlara ulaşacak şekilde eğitildikleri için kazanımların öğrencilerin düşünme, yorumlama ve kavrama yeteneklerini geliştirici ve bu yetenekleri harekete geçirici nitelikte olması gerekir. Kazanımların sınıf düzeylerine göre üst veya alt bilişsel becerilere uygunluk arz etmesi gerekir. Kazanımların içerikleri ve öğrencide meydana getirmesi gereken davranış değişikliği bu bakımdan önem arz etmektedir.

Türkçe eğitimi bilgi, beceri ve davranışların kazanılmasıyla doğrudan ilişkilidir. Temel amaç, kültürün taşıyıcı ögesi konumunda olan ana dili becerilerini derinlemesine kullanan bireyler yetiştirmektir (2).

Öğrencilere, okuma alışkanlığı kazandırma çalışmalarından önce okuduğunu anlama becerisini kazandırmak gerekmektedir. Okuduğunu anlama hem okul hayatında hem de toplumsal hayatta vazgeçilmez bir değerdir. Okumanın amacı anlamaktır. Eğer okuma, anlamayla sonuçlanmamışsa amacına ulaşmış sayılamaz. Okuma ve okuduğunu anlama becerisinin temelleri ilköğretim döneminde atılır. İlköğretimin ilk yıllarında okumayı öğrenen çocuk, 10–12 yaşlar arasında da okuma alışkanlığı kazanmalıdır. Bu dönemde edinilen okuma alışkanlığı çocuğun yetişkinlik dönemindeki

okuma alışkanlığının temelini oluşturur. Bu nedenle 10–12 yaş dönemini kapsayan ilköğretim 5. sınıf öğrencilerine verilen okuma desteği çok önemlidir.

Okuma ve Anlama

Okuma, zihinsel bir faaliyettir. Sözcüklerin, duyu organları yoluyla algılanıp yorumlanmasıdır. Algılama merkezine gönderilen sözcüklerin anlamlandırılması, kavranması, yorumlanması, senteze tabi tutulması ve değerlendirilmesidir. Bütün bu işlemler sonucunda okuyucunun belleğinde taze bir bilgi birikimi olarak neticelenmesidir.

“Okuma sadece yazılı kelimelerin sözlü tekrarından ibaret değildir. Okuma, karmaşık zihni süreçleri içerir. Yazılı sembollerin algılanmasından sonra okuyucu okuduklarına anlam yüklemeli, daha sonra onları yorumlamalı, akıl yürütmeli, muhakeme etmeli ve değerlendirme yapmalıdır. “Okuma”nın en önemli özelliği, okunan parçanın anlaşılması ve değerlendirilmesidir.” (3).

“Okuma; görme, algılama, dikkat, hatırlama, anlamlandırma, yorumlama, sentez ve çözümleme gibi farklı zihinsel işlemlerin bir arada gerçekleştiği; insanın kendisini, çevresini ve dünyayı tanımak için bilgi ve kültür kazanmasında ve eleştirel bilince ulaşmasında rol oynayan çok önemli bir eğitim aracı ve dil becerisidir.” (4).

Okuma, yazılı metinlerdeki karakterleri çözümlenmiş metinde verilmek istenen mesajı, duyu ve düşünceleri anlamaktır. Bir metin, anlaşılabilir için okunur. Okuma sonucunda mutlaka anlama gerçekleşmelidir. Eğer anlama ve çözümleme gerçekleşmemişse okuma, amacına ulaşmamış demektir.

“Okuduğunu anlama, sadece okunan metindeki bilinmeyen kelimelerin anlamlandırılması kavramak değildir. Anlamak, metni bir bütün hâlinde kavramak demektir. Kavramanın belirtisi ise metni değerlendirebilmek, ondaki bilgiyi kendine mal edebilmek ve onu yorumlayabilmektir. Yorum ise metnin ruhunda herhangi bir değişikliğe meydana vermeden metni farklı bakış açılarıyla yeniden ele almak, metnin özüne uygun çıkarımlarda bulunmaktır.” (5).

Bir metni anlamak veya yorumlayabilmek, sadece metindeki malzemelerle de sınırlı değildir. Metni çözümlemek için satır aralarını okumak; yazarın ifade etmediği ancak yazdıklarına eşlik eden fikirleri de yakalayabilmektir. Okunan metinde yazıya dökülmüş veya dökülmemiş mesajları almak okuyucunun anlama gücüne bağlıdır.

Öğrencinin, okuduğunu anlayabilmesi için metnin içinde geçen bilinmeyen kelimeleri anlaması, cümleler ve paragraflar arasındaki bütünlüğü hissetmesi ve kavraması şarttır. Okuma, yazılanı anlamaktır. Yazarın verdiği mesajı almak ve metnin derin yapısına hâkim olabilmektir. Anlama için öğrenciye bilişsel becerilerin kazandırılması; öğrencinin, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme yeteneğini kazanması gerekir. Bu becerilerden bir veya birkaçını kazanamamış bir öğrenci, okuduğunu tam olarak anlayamaz. Okuduğunu tam olarak anlayamayan öğrencinin, öğrenim hayatında başarılı olması da zordur.

Bilişsel Alan ve Taksonominin Bilişsel Beceri Basamakları

Sınıfta öğrenci başarısının ölçülmesinde genellikle bilgi ve bilgiden doğan zihinsel yetenekler esas alınmaktadır. Kişinin öğrenilmiş davranışlarından zihinsel yönü ağır basan davranışları, bilişsel alanın kapsamı içindedir. Bilişsel süreçler, bilgiyi tanıma, hatırlama, onun üzerinde akıl yürütme; kavramlar, genellemeler geliştirme ve bütün bunları denetleme süreçlerinde kendini gösteren yeterliliklerden oluşan bir alandır (2).

“Taksonomi ilkeleri, hem bilişsel işlemlerin sınıflandırılmasında hem de diğer eğitim uygulamalarındaki yeterliklerin ölçülmesinde kullanılmaya elverişli olması yüzünden birçok araştırma yönteminin oluşması ve problem durumunun çözümlenmesi aşamalarında belirleyici olmuştur” (6).

Çalışmada esas alınan kazanımlar, “okuduğunu anlama” ile ilgili kazanımlar olduğu için bilgi basamağına ait kazanımların aranmasına anlamsız olacaktır. Çünkü bilgi basamağındaki sorular, anlamayı gerektiren sorular değildir. “*Bilgi soruları*, çok küçük, basit ve belirli tanımların, adların vs. hatırlanılmasıyla ilgili sorulardır: Bir ülkenin başkentinin adını sormak gibi. *Anlama soruları*, anlam kurmaya yönelik etkinlikleri gerektiren sorulardır” (7). Nitekim programdaki kazanımların hiç biri, bilgi basamağında yer almamaktadır. Kazanımların tümü, taksonominin diğer beş basamağına dâhil edilebilecek kazanımlardır.

Bloom ve arkadaşları bilişsel becerileri bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme şeklinde sınıflandırmışlardır. Bu basamakların özellikleri, kısaca şu şekilde açıklanabilir:

Basamak	Özellikleri
Bilgi	Bu seviyede öğrenciden sadece öğretilen bilgilerin hatırlanması istenir. Hipotezler, teoriler, kavramlar ve bilimsel bilgilerin, anlatıldıkları şekliyle hiçbir yorum getirilmeden hatırlanması bu seviyenin kapsamına girer. Bu basamakla ilgili sorular “ne”, “nerede”, “ne zaman”, “kim” ve “tanımlayın” gibi soru kelimeleriyle kurulabilir (8).
Kavrama	Kavrama basamağında öğrencilerin bilgi düzeyinde edindikleri bilgileri kendilerine mal etmeleri söz konusudur. Bir olayın veya durumun neden, nasıl ve niçin olduğunu kendi cümleleriyle gerekçeleriyle beraber açıklama, örnekler verme, varsayımlarda bulunma, kavrama basamağı kapsamına girer. Öğrenciler “açıklama”, “karşılaştırma”, “benzerlik ve zıtlıkları bulma” gibi becerileri kazanırlar.
Uygulama	Uygulama düzeyinde öğrenci, anladığı içerik ve ilkeleri yeni durumlara uygular. Bu aşamada bilinen ve kavranmış olan somut durumlardan faydalanarak soyutlamaların kullanımı söz konusudur (9).

Analiz	Bir malzemeyi oluşturan öğelerin çözümlenmesi aşamasında bu öğeler arasındaki ilişkileri ve bu öğelerin birleşerek bir bütünlük içinde malzemeyi oluşturma şeklini belirleme sırasında yararlanılan bilişsel yeterlilikler bu gruptandır (10). Analiz düzeyinde öğrenciler, bilgi, kavrama ve uygulama seviyelerine önceden çıkarılmış olmalıdır (11).
Sentez	Bu basamakta yenilik, orijinallik ve buluş gibi özellikler söz konusudur. Bir örnekten yararlanarak taklidini, benzerini veya özdeşini yapmak, yapılanın aynısını oluşturmak sentez değildir (8).
Değerlendirme	Değerlendirme basamağı, kognitif (bilişsel) alanın en üst düzeyidir. Bu aşamada öğrenci destekler, savunur, yargılar, değer biçer, değerlendirir, haklıyı haksızı ayırt eder ve aydınlatır (12). Bu basamakta üretilen yeni bilgiler, nedenleri ve sonuçları ile birlikte yorumlanabilir.

2. Yöntem

Araştırmanın yöntemi, “alan araştırması” yöntemidir. Araştırmada “tarama modeli” kullanılmıştır.

2.1. Çalışma Grubu

Çalışma grubunu 2004–2005 eğitim öğretim yılında Ankara’daki pilot okullardan Çankaya Namık Kemal İlköğretim Okulu, Yenimahalle Kent Kooperatif İlköğretim Okulu, Yenimahalle Emin Sağlamer İlköğretim Okulu ve Sincan Cumhuriyet İlköğretim Okulunda öğrenim gören 300 beşinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

2.2. Verilerin Toplanması

Okuduğunu anlamayla ilgili kazanımları ölçmek için her bir kazanımın üç soru ile ölçüleceği 102 sorudan oluşan okuduğunu anlama ölçeği hazırlanmıştır. Uygulamaya bütün kazanımlar alınmamıştır. Uygulamaya alınan kazanımlar seçilirken aynı veya benzer amaca hizmet eden kazanımlardan en uygun olanı seçilmiş ve nitel araştırmalarda uygulanma imkânı olmayan kazanımlar uygulamaya alınmamıştır. Bu şekilde yapılan elemelerle 43 olan kazanım sayısı 34’e indirilmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Verilerin analizleri için SPSS paket programından yararlanılmıştır. Öğrencilerin bilişsel beceri basamaklarına ait düzeylerini belirlemek amacıyla sorulara verilen doğru-yanlış cevaplarının “aritmetik ortalama”larına bakılmıştır. Öğrencilerin, sosyoekonomik düzeylerine göre başarı sıralamalarını belirlemek için “varyans analizi”; gruplar arasındaki anlam farkını belirlemek için de “Scheffe karşılaştırma testi” kullanılmıştır. Öğrencilerin, “cinsiyet” bağımlı değişkenine göre başarı sıralamalarını belirlemek için “t testi” kullanılmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

Araştırmanın bu bölümünde kazanımların bilişsel beceri basamaklarındaki dağılımına, ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin bütün olarak bilişsel becerilere ulaşma düzeylerine; sosyoekonomik durumlarına ve cinsiyete göre bilişsel becerilere ulaşma düzeylerine ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Birinci alt problemde Türkçe öğretimi programında beşinci sınıflar için belirlenen okuduğunu anlama kazanımının bilişsel beceri basamaklarındaki dağılımına bakılmıştır.

Tablo 1. Kazanımların Bilişsel Beceri Basamaklarındaki Dağılımı

Basamaklar	Kazanımlar	Kazanım Sayısı
Kavrama	1, 3, 5, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 25, 26, 27, 30, 32	14
Uygulama	4, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 24, 26, 29, 33	11
Analiz	2, 8, 9, 13, 14, 15, 22, 23, 24, 28, 31, 32, 34	13
Sentez	23	1
Değerlendirme	2, 4	2
Toplam		41

Tablo 1’de kazanımların sadece belli basamaklarda gruplaştığı görülmektedir. Sentez basamağında sadece bir kazanım varken değerlendirme basamağında iki kazanım yer almaktadır.

34 olan kazanım sayısının toplamda 41 çıkması, yedi kazanımın iki ayrı basamakta yer almasından kaynaklanmaktadır.

İkinci kazanım, analiz ve değerlendirme basamağında; dördüncü kazanım, uygulama ve değerlendirme basamağında; on üçüncü kazanım, uygulama ve analiz basamağında; yirmi üçüncü kazanım, analiz ve sentez basamağında; yirmi dördüncü kazanım, uygulama ve analiz basamağında; yirmi altıncü kazanım, hem kavrama hem de uygulama basamağında; otuz ikinci kazanım, kavrama ve analiz basamağında yer almaktadır.

Birinci tabloda numaraları verilen kazanımlar, Ek’te sunulmuştur. Ek’teki bazı kazanımlarda kullanılan kimi ifadeler dikkati çekmektedir. Burada sözü edilen ifadeler üzerine bazı değerlendirmelerde bulunulmuştur. Örneğin; 10, 11, 12 ve 13. kazanımlar olan “Betimleyen ve tanımlayan ifadeleri dikkate alarak okur.”, “Genel ve özel durumları bildiren ifadeleri dikkate alarak okur.”, “Destekleyici ve açıklayıcı ifadeleri dikkate alarak okur.”, “Özetleyen ve sonuç bildiren ifadeleri dikkate alarak okur.” kazanımlarında yer alan “dikkate alma” deyimini bilişsel özellikten çok duyuşsal özellik ifade etmektedir. Bu da ilgili kazanımlarda bilişsel özelliklerle duyuşsal özelliklerin iç içe geçtiğini göstermektedir.

Analiz basamağında değerlendirilen 31. madde olan “Okuduklarında eksik bırakılan ve konuyla ilgisi olmayan bilgiyi fark eder.” kazanımında geçen “fark etmek” sözünün Türkçe Sözlükteki (13) anlamları 1. “görmek, seçmek”; 2. “anlamak, sezme” şeklinde ifade edilmektedir. “Sezme” ve “farkına varmak” anlamındaki “fark etmek” sözü duyuşsal bir özellik taşır. Kazanım, bu şekliyle duyuşsal alana girmektedir. Kazanımın, bilişsel alanın analiz basamağında sayılabilmesi için “fark etme” yerine “ayırt etme” sözünün kullanılması daha uygun gibi görünmektedir. Türkçe Sözlükte (13) “fark etmek” fiilinin dördüncü anlamı “ayırt etmek” olarak belirtilmektedir. Ancak kazanımda geçen “fark etme”nin “ayırt etme” anlamında kullanıldığı belli olmadığından duyuşsal bir amaç gözetilmemişse kazanımın “Okuduklarında eksik bırakılan ve konuyla ilgisi olmayan bilgiyi ayırt eder.” şeklinde olmasında yarar görülmektedir.

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

İkinci alt problemde ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin bilişsel becerilere ulaşma düzeylerine bakılmıştır.

Tablo 2. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Dersi Kapsamında Bilişsel Becerilere Ulaşma Düzeyleri

Sıra No	Basamaklar	Doğru		Yanlış		Toplam	
		f	%	f	%	F	%
1	Kavrama	250	83,4	50	16,6	300	100
2	Uygulama	258,3	83,5	41,7	16,5	300	100
3	Analiz	250	83,5	50	16,5	300	100
4	Sentez	223,4	75	76,6	25	300	100
5	Değerlendirme	257,5	85,8	42,3	14,2	300	100

Kavrama basamağındaki sorulara 300 öğrenciden 250’si doğru; 50’si yanlış cevap vermiştir. Doğru cevap verenlerin oranı % 83,4; yanlış cevap verenlerin oranı ise % 16,6’dır.

Uygulama basamağındaki sorulara 300 öğrenciden 258,5’i doğru; 41,5’i yanlış cevap vermiştir. Doğru cevap verenlerin oranı % 86; yanlış cevap verenlerin oranı ise % 14’tür.

Analiz basamağındaki sorulara 300 öğrenciden 248,45’i doğru; 51,55’i yanlış cevap vermiştir. Doğru cevap verenlerin oranı % 83; yanlış cevap verenlerin oranı ise % 17’dir.

Sentez basamağındaki sorulara 300 öğrenciden 254,3’ü doğru; 45,6’sı yanlış cevap vermiştir. Doğru cevap verenlerin oranı % 85; yanlış cevap verenlerin oranı ise % 15’tir.

Değerlendirme basamağındaki sorulara 300 öğrenciden 248’i doğru; 52’si yanlış

cevap vermiştir. Doğru cevap verenlerin oranı % 83; yanlış cevap verenlerin oranı ise % 17'dir.

Verilere göre, bütün basamakların anlama düzeyinde gerçekleştiği söylenebilir.

3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Üçüncü alt problemde bilişsel becerilerin, cinsiyet değişkenine göre anlamlılık gösterip göstermediğine bakılmıştır. Yapılan t testi sonuçlarına göre;

Tablo 3. Cinsiyete Göre Bilişsel Becerilerdeki Farklılaşma

Sıra No	Basamaklar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	t	P
1	Kavrama	Kız	151	35,86	3,840	3,682	.019
		Erkek	149	34,10	4,44		
2	Uygulama	Kız	151	29,11	2,718	4,047	.006
		Erkek	149	27,67	3,409		
3	Analiz	Kız	151	25,53	3,173	3,567	.000
		Erkek	149	24,03	4,051		
4	Sentez	Kız	151	2,31	,736	1,870	.147
		Erkek	149	2,15	,716		
5	Değerlendirme	Kız	151	5,35	,794	3,773	.007
		Erkek	149	4,93	1,101		

Kavrama, uygulama, analiz ve değerlendirme basamaklarında, farklı cinsiyetteki öğrencilerin başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu fark, kavrama basamağında kızlarla ($\bar{X}=2,74$) erkekler ($\bar{X}=2,58$) arasında kızların lehine; uygulama basamağında kızlarla ($\bar{X}=29,11$) erkekler ($\bar{X}=27,67$) arasında kızların lehine, analiz basamağında kızlarla ($\bar{X}=25,53$) erkekler ($\bar{X}=24,03$) arasında kızların lehine; değerlendirme basamağında kızlarla ($\bar{X}=24,03$) erkekler ($\bar{X}=24,03$) arasında kızların lehine anlamlı olarak bulunmuştur.

Sentez basamağında ise farklı cinsiyetteki öğrencilerin başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

3.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Dördüncü alt problemde bilişsel basamaklara ulaşma düzeyi bakımından sosyoekonomik durumları farklı öğrenci grupları arasında anlamlı bir fark olup olmadığına bakılmıştır. Yapılan varyans analizi ve Scheffé testi sonuçlarına göre;

Tablo 4. Bilişsel Basamaklara Ulaşma Düzeyi Bakımından Sosyoekonomik Durumları Farklı Öğrenci Grupları Arasındaki Farklılıklar

Sıra No	Basamaklar	Değişkenler	N	$\bar{X}$	S	F	P	Fark Scheffe
1	Kavrama	Alt	74	32,5878	4,3865	18,289	.000	1-2 1-3
		Orta	133	35,5105	3,8150			
		Üst	93	36,1505	4,2359			
		Toplam	300	34,9880	4,2359			
2	Uygulama	Alt	74	26,6149	3,4587	17,666	.000	1-2 1-3
		Orta	133	29,0977	2,6417			
		Üst	93	28,8247	3,0806			
		Toplam	300	28,4007	3,1596			
3	Analiz	Alt	74	23,0135	3,8941	12215	.000	1-2 1-3
		Orta	133	25,2699	3,4265			
		Üst	93	25,5086	3,5178			
		Toplam	300	24,7873	3,7064			
4	Sentez	Alt	74	2,1216	,7930	1,698	.185	-
		Orta	133	2,3120	,6786			
		Üst	93	2,2097	,7420			
		Toplam	300	2,2333	,7269			
5	Değerlendirme	Alt	74	4,6892	1,1458	11,475	.000	1-2 1-3
		Orta	133	5,2820	,8668			
		Üst	93	5,3172	,8839			
		Toplam	300	5,1467	,9806			

Kavrama, uygulama, analiz ve değerlendirme basamaklarında sosyoekonomik düzeyleri farklı öğrenciler arasında anlamlı farklılık görülmüştür.

Bu fark kavrama basamağında [$F_{(2-297)} = 18,289$; $P < .05$] üst sosyoekonomik düzey ($\bar{X} = 36,1505$) ile alt sosyoekonomik düzey ($\bar{X} = 32,5878$) arasında üstün lehine, orta sosyoekonomik düzey ($\bar{X} = 35,5105$) ile alt sosyoekonomik düzey ($\bar{X} = 32,5878$) arasında ortanın lehine; uygulama basamağında [$F_{(2-297)} = 17,666$; $P < .05$] üst sosyoekonomik düzey ($\bar{X} = 28,8247$) ile alt sosyoekonomik düzey ($\bar{X} = 26,6149$) arasında üstün lehine, orta sosyoekonomik düzey ($\bar{X} = 29,0977$) ile alt sosyoekonomik düzey ($\bar{X} = 26,6149$) arasında ortanın lehine; analiz basamağında [$F_{(2-297)} = 17,666$; $P < .05$] üst sosyoekonomik düzey ($\bar{X} = 28,8247$) ile alt sosyoekonomik düzey ($\bar{X} = 26,6149$) arasında üstün lehine, orta sosyoekonomik düzey ($\bar{X} = 29,0977$) ile alt sosyoekonomik düzey ($\bar{X} = 26,6149$) arasında ortanın lehine ve değerlendirme basamağında [$F_{(2-297)} = 11,475$; $P < .05$] üst sosyoekonomik düzey ($\bar{X} = 5,3172$) ile alt sosyoekonomik düzey ($\bar{X} = 4,6892$) arasında üstün lehine, orta sosyoekonomik düzey ($\bar{X} = 5,2820$) ile alt sosyoekonomik düzey ($\bar{X} = 4,6892$) arasında ortanın lehine anlamlı bulunmuştur.

Sentez basamağında, farklı sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerin başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

4. Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde, araştırmada ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlardan yola çıkılarak yapılan öneriler yer almaktadır.

4.1. Sonuçlar

Araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Okuduğunu anlamayla ilgili kazanımların bilişsel basamaklara dağılımına bakıldığında bilgi basamağına ilişkin herhangi bir kazanıma rastlanmamıştır. Bu, bilgi basamağının anlamadan ziyade hatırlamaya dayalı bir beceri olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durumun diğer bir sebebi ise bilgi basamağının bilişsel becerilerin en alt basamağında yer alması ve bunun da beşinci sınıf öğrencilerinin seviyelerinin çok altında olmasıdır. Kazanımlar kavrama, uygulama ve analiz basamaklarında kümelenmiş bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bilişsel becerilerin üst basamağını oluşturan sentez ve değerlendirme basamaklarında ise toplam üç kazanım yer almaktadır. Bilgi ve kavrama basamakları, ilköğretimin ilk sınıflarında verildiğinden beşinci sınıflar için üst becerilere daha fazla yer verilebilirdi. Çünkü “Amaçlı olarak sorulan bilgi ve kavrama düzeyi sorularının öğrenciyi daha üst düşünme düzeyine doğru yönelttiği de yapılan araştırma bulgularındandır (2).”

Öğrencilerin, kavrama basamağında elde ettikleri başarı puanı % 83,4; uygulama basamağında % 83,5; analiz basamağında % 83,5; sentez basamağında % 75; değerlendirme basamağında ise % 85,8 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Kazanımların kümelendiği basamaklardaki başarı düzeyleri eşit seviyelerde gerçekleşmiştir. En az başarılı olunan beceri, bir kazanımdan ibaret olan sentez basamağıdır. En başarılı olunan basamak ise sadece iki kazanımdan ibaret olan değerlendirme basamağıdır.

Sosyoekonomik duruma göre öğrencilerin kavrama, uygulama, analiz ve değerlendirme basamaklarındaki başarı düzeyleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu farklılıkların tamamı üst sosyoekonomik düzey ile alt sosyoekonomik düzey arasında üstün lehine; orta sosyoekonomik düzey ile alt sosyoekonomik düzey arasında, ortanın lehine gerçekleşmiştir. Orta ile üst sosyoekonomik düzeydeki öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Sentez basamağında ise öğrencilerin anlama düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Her üç grup da aynı başarıyı göstermişlerdir.

Kavrama, uygulama, analiz ve sentez basamaklarında anlama düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Bu basamaklara ulaşma düzeyi bakımından kız öğrenciler erkek öğrencilerden daha başarılı olmuşlardır. Değerlendirme basamağını anlama düzeylerinde ise cinsiyete göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

4.2. Öneriler

Araştırma sonuçları doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Beşinci sınıf kazanımlarının öğrenci seviyesine uygunluğuna dikkat edilme-

lidir. Kazanımların, öğrencilerin üst bilişsel becerilerini harekete geçirecek nitelikte olması sağlanmalıdır. Bu yüzden programda üst bilişsel becerilere daha fazla yer verilmesinde, sentez ve değerlendirme kazanımlarının artırılmasında yarar görülmektedir.

- Sosyoekonomik seviyesi düşük öğrencilerin okuduğunu anlama konusundaki eksiklerinin giderilebilmesi için öğretmenler tarafından bu öğrencilere, ilave etkinlikler yaptırma vb. şekilde destek verilmelidir.
- Program hazırlama çalışmalarında kullanılan dilin, seçilen kelimelerin amaca uygun olmasına, hedeflenen düşünceyi tam ve doğru bir şekilde yansıtmasına dikkat edilmelidir.
- Öğrencilere, okudukları metinleri anlamaları ve anlamlandırmaları için geçmiş yaşantılarından hareket etmeleri ve edinilmiş bilgilerini kullanmaları öğretilmelidir. Daha önce edinmiş oldukları bilgilerini yeni öğrendikleri bilgilere transfer ederek bilişsel ve duyuşsal bilgi ve becerilerini üst bir noktaya taşımaları sağlanmalıdır.

5. Kaynaklar

1. MEB, İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5) Taslak Basım, Devlet Kitapları Genel Müdürlüğü, Ankara, 2005.
2. Özbay, M., İlköğretim Okulları Türkçe Ders Kitaplarındaki Anlama Sorularının Öğrencilerin Düşünme Becerilerine Katkısı, Türk Dili Dergisi, Sayı: 609, Sayfa: 536-546, 2002.
3. Ergenç, H., Lise Öğrencilerinde Okuma-Anlamayı Geliştirme, Pedagoji Dergisi, Sayı: 2, Sayfa: 242-243, 1984.
4. Coşkun, E., Lise Hızlı Okuma Teknikleri Öğretim Programı ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi, Eğitim Araştırmaları, Sayı: 9, Sayfa: 41-51, 2002.
5. Çiftçi, Ö., İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Öğretim Programında Belirtilen Okuduğunu Anlamaya İlgili Kazanımlara Ulaşma Düzeyinin Belirlenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2007.
6. Aşıcı, M., Türkçe Ders Kitaplarında Soru Sorma Becerilerinin Metinleri Anlamada Kullanılması, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri, Konya, 1998.
7. Akyol, H., Okuma Metinlerindeki Soruların Sınıflandırılması, Eğitim ve Bilim, Cilt: 21, Sayı: 105, Sayfa: 10-17, 1997.
8. Mutlu, M., Uşak, M. ve Aydoğdu, M., Fen Bilgisi Sınav Sorularının Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 2, Sayfa: 87-95, 2003.
9. Tan, Ş., Erdoğan, A., Öğretim Plânlama ve Değerlendirme, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2004.
10. Özçelik, D. A., Eğitim Programları ve Genel Öğretim Yöntemi, ÖSYM Eğitim Yayını, Ankara, 1987.
11. Ensar, F., İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Altı Soruları Üzerine Bir İnceleme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2002.
12. Küçükahmet, L., Öğretimde Plânlama ve Değerlendirme, Nobel Yayınları, Ankara, 2003.
13. TDK, Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2005.

Ek: Türkçe Öğretim Programında Yer Alan 5. Sınıf Okuduğunu Anlama Kazanımları

No	KAZANIMLAR	Bas amaklar
1	Ön bilgilerini kullanarak okuduğunu anlamlandırır.	Kavrama
2	Metinde verilen ipuçlarından hareketle, karşılaştığı yeni kelimelerin anlamlarını tahmin eder.	Analiz-Değerlen
3	Okuduklarını zihninde canlandırır.	Kavrama
4	Okuduklarında duygusal ve abartılı öğeleri belirler ve sorgular.	Uyg.-Değerlen
5	Okuduklarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar.	Kavrama
6	Farklı düşünmeye yönlendiren ifadeleri dikkate alarak okur.	Uygulama
7	Önem belirten ifadeleri dikkate alarak okur.	Uygulama
8	Okuduklarında karşılaştırmalar yapar.	Analiz
9	Okuduklarında sebep-sonuç ilişkileri kurar.	Analiz
10	Betimleyen ve tanımlayan ifadeleri dikkate alarak okur.	Uygulama
11	Genel ve özel durumları bildiren ifadeleri dikkate alarak okur.	Uygulama
12	Destekleyici ve açıklayıcı ifadeleri dikkate alarak okur.	Uygulama
13	Özetleyen ve sonuç bildiren ifadeleri dikkate alarak okur.	Uygula.-Analiz
14	Okuduklarında gerçek olanla hayal ürünü olanı ayırt eder.	Analiz
15	Okuduğu metindeki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder.	Analiz
16	Okuduklarının konusunu belirler.	Kavrama
17	Okuduğunun ana fikrini belirler.	Kavrama
18	Okuduklarında yardımcı fikirleri ve destekleyici ayrıntıları belirler.	Kavrama
19	Okuduğu şiirin ana duygusunu belirler.	Kavrama
20	Başlık ve içerik ilişkisini sorgular.	Kavrama
21	Metindeki anlamsal çelişkileri saptar.	Kavrama
22	Okuduklarından çıkarımlar yapar.	Analiz
23	Metinde ortaya konan sorunları belirler ve onlara farklı çözümler bulur.	Analiz-Sentez
24	Metindeki düşüncelerle kendi düşünceleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler.	Uygul.-Analiz
25	Bir etkinliğin veya işin aşamalarını anlatan yönergeleri uygular.	Kavrama
26	Okuduklarıyla ilgili kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.	Kavrama-Uyg.
27	Okuduğunu özetler.	Kavrama
28	Yazarın amacını belirler.	Analiz
29	Okuduğunu anlamlandırmada görsellerden yararlanır.	Uygulama
30	Görsellerden yararlanarak içeriği tahmin eder.	Kavrama
31	Okuduklarında eksik bırakılan ve konuyla ilgisi olmayan bilgiyi fark eder.	Analiz
32	Okuduklarındaki dil, ifade ve bilgi yanlışlarını belirler.	Kavr.-Analiz
33	Verilen örneklerin konuya uygun olup olmadığını sorgular.	Uygulama
34	Metin içerisinde kalın, renkli, altı çizili vb. ifadelerin önemli noktaları vurguladığını bilerek okur.	Analiz